

Іванова Юлія Юріївна
м. Харків, Харківський національний
технічний університет сільського
господарства ім. П. Василенка

ТИПОЛОГІЯ ПРОЗОВОЇ БАЙКИ ЗА КОМПОЗИЦІЙНОЮ СТРУКТУРОЮ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ БАЙКИ)

При вивченні композиційної структури прозової байки ми виходимо з класичного підходу до текстової структури, тобто з традиційного поділу тексту на авторську мову і мову персонажів, авторське слово і чуже слово [Піхтовнікова 2000: с. 53; Арнольд 1990: с. 200-203]. Зазвичай авторською мовою називають частини літературного тексту, в яких автор описує події від себе, а не через мову персонажів. Мова автора протиставляється мові персонажів. Співвідношення цих двох контекстових прийомів розглядається як опозиція. В сучасній прозі відбувається нейтралізація цієї опозиції – динамічний перехід одного плану в інший [Арнольд 1990: с. 200-201].

Байка – це порівняно невеликий за обсягом і простий за побудовою текст, тому план розповідача і план персонажів в ній чітко розмежовані [Піхтовнікова 2000: с. 53].

Співвідношення “авторська мова/мова персонажів” зумовлює основні стилістичні особливості прозової байки: епічність, діалогічність, драматичність, динамічність [Піхтовнікова 2000: с. 54]. Якщо переважає пряма мова персонажів, то посилюється діалогічність, а разом з нею драматичність і динамічність. Зі збільшенням частки авторської мови посилюється епічність, що не виключає таких характеристик як драматичність і динамічність. Якщо байка передана лише авторською мовою, то ступінь драматичності і динамічності цілковито залежить від характеру авторської мови і прямої мови, від динамізму авторського переказу.

Різноманітні співвідношення авторської мови і мови персонажів, а також характер викладення авторської мови і прямої мови, тобто наповнення їх

іншими мовленнєвими формами, створюють і різні поєднання стилістичних характеристик відповідних типів композиційної структури (КС).

Мова персонажів в німецьких байках, що досліджуються, як і в віршованих байках [Піхтовнікова 2000: с. 55], зображена в наступних різновидах прямої мови:

1. Передусім у безпосередньому діалозі – діалогічна пряма.
2. У вигляді окремих висловлювань, не зв'язаних в діалог – недіалогічна пряма мова.
3. У вигляді невимовленої мови – внутрішня мова, інколи – внутрішній монолог.
4. Інколи мова персонажів в байках Г. Бранстнера передається непрямою мовою.

Найбільш важливими і визначальними для типу КС байки є два перші різновиди мовлення персонажів. Вони являють собою своєрідну опозицію: діалогічна пряма мова – недіалогічна пряма мова. Діалогічна пряма мова в свою чергу представлена двома основними різновидами:

- у вигляді стислих або відносно стислих реплік;
- у вигляді монологічних висловлювань і розгорнутих монологів.

Поєднання цих різновидів прямої мови в межах діалогу створює відповідні типи композиційних структур, а в цілому зумовлює опозицію стильових рис: моно логічність – діалогічність.

Недіалогічна пряма мова персонажів поряд з діалогічною також виграє важливу роль в багатьох типах КС. Найчастіше вона створює передумови для виникнення так званого непрямого діалогізму [Васильєва 1983: с. 81]. Це явище настільки розповсюджене в байках, які досліджуються нами, що ми маємо право говорити про існування ще однієї опозиції стильових рис: власне діалогічність/непряма діалогічність.

В залежності від співвідношення діалогу і епічної частини діалогічні типи байок в свою чергу поділяються на:

- діалого-епічні з перевагою діалогу над авторською мовою;

- епіко-діалогічні з перевагою авторської мови над діалогом.

Драматичність в байках висловлюється, передусім, в діалозі персонажів, через діалогічність. Тут драматичність створюється, в основному, тільки авторською мовою, а саме, такою мовою, що зображає події драматично, у вигляді динамічної, швидкої і чіткої зміни акцій-реакцій. В діалогічних типах структур з перевагою діалогу автор головну роль віддає персонажам, надаючи їм слово. Автор може переховуватися за персонажами, не висловлюючи своєї думки, відношення до того, що відбувається, але може також інколи виступати безпосередньо в різноманітного роду міркуваннях [Піхтовнікова 2000: с. 57-58]. В різних типах діалогічної байки роль авторської мови - різноманітна. Вона може бути зведена до мінімуму, вводячи лише репліки персонажів, але може доповнювати діалог описом дій/відповідних дій персонажів, описом вступної ситуації (експозиції). В будь-якому випадку в діалогічних байках розповідач частіше знаходиться на другому плані.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования). – М.: Просвещение, 1990. – 301 с.
2. Василильева А. Н. Художественная речь. М.: Русский язык, 1983. – 256 с.
3. Піхтовнікова Л. С. Еволюція німецької віршованої байки (XIII – XX ст.) : жанрово-стилістичні аспекти: Дис. ... докт. Філол. Наук. – Спеціальність: 10.02.04 – германські мови; 10.01.04 – літ-ра зарубіжних країн. – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2000. – 427 с.
4. Branstner G. Der Esel als Amtmann oder das Tier ist auch nur ein Mensch. Fabeln. – Leipzig: Buchverlag „Der Morgen“, 6-te Auflage – 1986. – 96 S..
5. Riesel E., Schendels E., Deutsche Stilistik. – Учебник для студентов ин-тов и фак-тов иностр. яз. – М.: Высшая школа, 1975. – 315 с.